

УДК 657

Сергій Співак, Олексій Дерейчук

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

ОБЛІК ТА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Spivak Serhii, Oleksii Dereichuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

ACCOUNTING AND FORMATION OF COSTS OF TRADING ENTERPRISES

Ефективність діяльності торговельних підприємств значною мірою залежить від рівня організації обліку витрат та якості інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень. В умовах посилення конкурентної боротьби, нестабільності економічного середовища та постійного зростання вартості ресурсів питання формування витрат набувають особливої актуальності.

Витрати є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, оскільки безпосередньо впливають на фінансовий результат, рівень прибутковості та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Раціональна організація обліку витрат забезпечує можливість контролю за використанням ресурсів, виявлення резервів економії та підвищення ефективності господарської діяльності.

У сучасній економічній літературі витрати розглядаються як грошове вираження використаних ресурсів підприємства, необхідних для здійснення господарської діяльності та отримання доходу.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», витратами визнаються зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства [2].

Для торговельних підприємств витрати мають специфічний характер, оскільки основним видом діяльності є придбання та реалізація товарів. На відміну від виробничих підприємств, у структурі витрат торговельних організацій переважають витрати, пов'язані із закупівлею, транспортуванням, зберіганням та реалізацією товарів.

Обґрунтоване формування витрат є необхідною умовою забезпечення ефективної діяльності підприємства та досягнення стратегічних цілей його розвитку.

Для цілей бухгалтерського обліку та управління витрати торговельних підприємств класифікують за різними ознаками. Зокрема, за видами діяльності витрати поділяються на: операційні; фінансові; інвестиційні та інші витрати.

Найбільшу питому вагу в діяльності торговельних підприємств займають операційні витрати [3].

Бухгалтерський облік витрат торговельних підприємств здійснюється відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Для узагальнення інформації про витрати використовуються рахунки класу 9 «Витрати діяльності»:

- 90 «Собівартість реалізації»;
- 92 «Адміністративні витрати»;
- 93 «Витрати на збут»;
- 94 «Інші витрати операційної діяльності»;
- 95 «Фінансові витрати»;
- 97 «Інші витрати».

Особливе значення має правильна організація аналітичного обліку витрат, який доцільно вести за: структурними підрозділами; центрами відповідальності; товарними групами; видами діяльності; статтями витрат.

Така деталізація дозволяє здійснювати ефективний контроль за використанням ресурсів та оцінювати результативність окремих напрямів діяльності [4].

Одним із ключових завдань бухгалтерського обліку є правильне визначення собівартості реалізованих товарів. Формування собівартості залежить від обраного підприємством методу оцінки вибуття запасів.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» можуть застосовуватися: метод ФІФО; метод середньозваженої собівартості; метод ідентифікованої собівартості.

Для більшості торговельних підприємств найбільш поширеним є метод ФІФО, який забезпечує найбільш об'єктивне відображення руху товарів.

Правильне визначення собівартості реалізованих товарів є важливою передумовою достовірного формування фінансового результату діяльності підприємства.

Сучасна система управління підприємством потребує не лише обліку витрат, а й їх аналізу та контролю. З цією метою доцільно використовувати елементи управлінського обліку. Управлінський облік забезпечує керівництво підприємства інформацією щодо причин виникнення витрат та можливостей їх оптимізації.

Використання сучасних методів управління витратами дозволяє: підвищити рентабельність діяльності; скоротити непродуктивні витрати; покращити фінансові результати; підвищити конкурентоспроможність підприємства [5].

Витрати є важливою економічною категорією та одним із ключових об'єктів бухгалтерського обліку торговельних підприємств. Ефективна організація їх обліку забезпечує формування достовірної інформації про результати діяльності підприємства, сприяє підвищенню якості управлінських рішень та створює передумови для забезпечення прибутковості господарської діяльності.

Особливості діяльності торговельних підприємств визначають специфіку формування витрат, серед яких найбільшу питому вагу займає собівартість реалізованих товарів та витрати на збут. У сучасних умовах важливими напрямками розвитку системи обліку витрат є автоматизація облікових процесів, розвиток управлінського обліку та використання сучасних інформаційних технологій. Це дозволить підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити стійкий розвиток підприємств торгівлі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-ХІV від 16.07.1999 р.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».
3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Київ: Лібра, 2022.
4. Королюк Т., Співак С., Капустяк Р. Організаційні аспекти бухгалтерського обліку на підприємстві. Галицький економічний вісник. 2024. Том 89. № 4. С. 63-69. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.063
5. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. Галицький економічний вісник. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.03.049